

Governance van het energie- en klimaatbeleid

Governance van het energie- en klimaatbeleid

UITGEBRACHT AAN DE INFORMATEUR MEVROUW E.I. SCHIPPERS

NR.5 - APRIL 2017

Sociaal-Economische Raad

De Sociaal-Economische Raad (SER) adviseert het kabinet en het parlement over de hoofdlijnen van het te voeren sociaal en economisch beleid en over belangrijke wetgeving op sociaal-economisch terrein. Ook is de SER betrokken bij de uitvoering van enkele wetten.

De SER is in 1950 bij wet ingesteld. Zitting in de SER hebben vertegenwoordigers van ondernemers en van werknemers, en kroonleden (onafhankelijke deskundigen). De raad is een onafhankelijk orgaan dat door het gezamenlijke Nederlandse bedrijfsleven wordt gefinancierd.

De SER wordt bij de uitvoering van zijn functies bijgestaan door een aantal vaste en tijdelijke commissies. Enkele vaste commissies zijn onder bepaalde voorwaarden ook zelfstandig werkzaam.

Actuele informatie over de samenstelling en de werkzaamheden van de SER en zijn commissies, persberichten en het laatste nieuws zijn te vinden op de website van de SER. Ook alle adviezen die sinds 1950 zijn verschenen, zijn daar te vinden. Adviezen van de laatste jaren zijn ook in gedrukte vorm verkrijgbaar.

Het SERmagazine brengt maandelijks nieuws en achtergrondinformatie over de SER, de overleconomie en belangrijke sociaal-economische ontwikkelingen.

Sociaal-Economische Raad
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag
T 070 3499 525
E communicatie@ser.nl
www.ser.nl

©2017, Sociaal-Economische Raad

Alle rechten voorbehouden

Overname van teksten is toegestaan onder bronvermelding

ISBN 978-94-6134-098-6

Inhoudsopgave

Briefadvies

7

Advies

Aan de informateur
mevrouw E.I. Schippers
P/a Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

BETREFT Briefadvies Governance van het energie- en klimaatbeleid

DEN HAAG	28 maart 2017	E-MAIL	r.weterings@ser.nl
ONS KENMERK	17.10184	TOESTELNUMMER	070 3499 712
BIJLAGE(N)			

Geachte mevrouw Schippers,

Met de ratificatie van het Klimaatakkoord van Parijs vormen de internationale klimaatdoelstellingen een dwingend langetermijnperspectief voor het klimaatbeleid op Europees en nationaal niveau. Vast staat dat het in Parijs overeengekomen streven naar een maximale temperatuurstijging van 1,5 tot 2 graden Celsius extra inspanningen vereist. Naar verwachting zal hiervoor de uitstoot van broeikasgassen in 2050 dicht bij 95 procent reductie ten opzichte van 1990 moeten liggen, terwijl in de huidige EU-doelen nog een bandbreedte van 80-95 procent wordt aangehouden. De vertaling van het akkoord van Parijs naar het Nederlandse energie- en klimaatbeleid stelt het nieuwe kabinet daarmee voor een grote uitdaging.

In de afgelopen maanden zijn diverse studies en visies uitgebracht die onderbouwen dat – mede in het licht van het akkoord van Parijs – een versnelling van de energietransitie nodig is voor economie en milieu. Concrete voorstellen zijn gedaan om deze versnelling te realiseren, onder meer door VNO-NCW, MKB-Nederland en LTO-Nederland in de brede investeringsagenda NL Next Level en in het pleidooi voor versnelling van een groeiende groep bedrijven in de Transitiecoalitie. Bovendien wordt door steeds meer partijen aandacht gevraagd voor de maatschappelijke dimensie van de energietransitie. Dit heeft er onder meer toe geleid dat in de pre-ambule van het klimaatakkoord het belang van Decent Work en een Eerlijke transitie worden onderschreven. Tijdens een gezamenlijke high level meeting van de SER en de WRR op 17 februari 2017 zijn deze visies en voorstellen besproken en is gezocht naar gemeenschappelijke elementen. Het voorliggende briefadvies bouwt op dit gedachten-

goed voort en bevat de visie van de SER op de governance van het Nederlandse energie- en klimaatbeleid die nodig is voor versnelling van de energietransitie¹.

Uitgangspunten

De SER hanteert een breed welvaartsbegrip waarin de economische, de ecologische en de sociale dimensie met elkaar in balans moeten zijn. Dit bepaalt ook de visie van de SER op het toekomstige energie- en klimaatbeleid. Daar komt bij dat energie- en klimaatbeleid gevolgen heeft voor alle sectoren, schaalniveaus en stakeholders in onze samenleving. Tegen die achtergrond acht de SER het van belang dat de ontwikkeling en uitvoering van dit beleid met een actieve betrokkenheid en gedeelde verantwoordelijkheid van overheden, sociale partners en andere stakeholders plaatsvindt. De recente evaluatie van het Energieakkoord voor duurzame groei laat zien dat deze aanpak ook effectief is.

Het energie- en klimaatbeleid zal deels vanuit de Europese Unie moeten worden ingevuld zodat sprake is van een *level playing field* en deels nationaal om te zorgen voor institutionele versterking en investeringszekerheid. Beide zijn nodig om de continuïteit en samenhang van beleid te versterken. De hoge ambitie voor de lange termijn die is vastgelegd in het Klimaatakkoord van Parijs, is bepalend voor het langetermijnperspectief van Europa. Het is aan de politiek om dit langetermijnperspectief voor Europa te vertalen naar een nationaal, kwantitatief doel voor reductie van de uitstoot van broeikasgassen. Een nationaal doel dat past binnen de internationale klimaatdoelstelling van Parijs, is volgens de SER van belang om een kader te stellen voor een ambitieus en bestendig beleid dat continuïteit, samenhang en investeringszekerheid biedt voor overheden, bedrijven en burgers in ons land. Een vereiste is dat dit kader vervolgens wordt ingevuld met een samenhangend beleid dat voldoet aan de volgende uitgangspunten:

- Het is consistent in de tijd en door alle relevante sectoren en schaalniveaus heen.
- Het anticipeert op economische kansen, zodat bedrijven deze kunnen verzilveren.
- Het draagt bij aan behoud en ontwikkeling van werk van voldoende kwaliteit.
- Het houdt rekening met de sociale consequenties en biedt handelingsperspectief aan burgers, bedrijven, overheden en andere stakeholders.
- Het biedt ruimte voor vernieuwing door experimenteren en leren in de praktijk.

¹ De focus ligt in dit advies op het energiegerelateerde klimaatbeleid en de reductie van CO²-emissies. In de agrosector zijn naast CO² ook de overige broeikasgassen (methaan en lachgas) van belang. De reductie van deze overige broeikasgassen vraagt binnen dit transitiepad specifieke maatregelen die in dit advies niet nader worden uitgewerkt.

Op basis van deze uitgangspunten formuleert de SER in dit advies de bouwstenen voor een op het klimaatvraagstuk toegesneden vorm van governance die een *top-down benadering*, waarin de overheid de grenzen van het speelveld afbakt en bewaakt met een consistent beleidskader, verbindt met een *bottom-up benadering* die ruimte biedt aan initiatieven vanuit markt en samenleving en een naar sector en regio gedifferentieerde aanpak.

Bij dit alles is maatschappelijk draagvlak cruciaal. Het gaat hierbij volgens de SER om de volgende elementen: (i) maatschappelijke acceptatie van innovaties en ruimtelijke ingrepen ten behoeve van de energietransitie, (ii) het borgen van sociale cohesie door opvang van sociale gevolgen en een eerlijke verdeling van de lusten en de lasten en (iii) de participatie van burgers, werkenden en bedrijven bij de locatiekeuze, ontwikkeling en exploitatie van hernieuwbare energieopwekking.

Versnellen door resultaatgerichte uitvoering

In de kern is de energietransitie een maatschappelijke verandering. Dit vraagt bijdragen van burgers, werkenden, bedrijven, kennisinstellingen, vakbeweging en maatschappelijke organisaties, decentrale overheden en het rijk. Ieder vanuit eigen rol en mogelijkheden. Burgers, werkenden en bedrijven dragen bij met concrete initiatieven in sectoren en regio's en op lokaal niveau, waarmee ze de uitstoot van broeikasgassen terugdringen. Coalities van bedrijven realiseren met overheden, andere stakeholders en kennisinstellingen doorbraakprojecten, bijvoorbeeld bij windenergie op zee, waarin duurzame innovaties op grote schaal worden toepast. Sociale partners maken samen met overheden afspraken over werk en scholing en over de opvang van sociale gevolgen in de sectoren in transitie. En overheden creëren de benodigde voorwaarden, in regelgeving en financiering, met procesregie en communicatie en door partijen met elkaar te verbinden. Deze resultaatgerichte uitvoering is met het Energieakkoord op gang gekomen, maar intensivering is nodig om de energietransitie te versnellen en de gewenste reductie in de uitstoot van broeikasgassen te realiseren.

In de visie van de SER staat resultaatgerichte uitvoering centraal in het toekomstige energie- en klimaatbeleid. De governance van het energie- en klimaatbeleid die nodig is om deze resultaatgerichte uitvoering te richten en te versnellen, bestaat in de visie van de SER uit vier bouwstenen. Allereerst is een *consistent beleidskader* nodig, dat de institutionele basis biedt voor een helder lange termijnperspectief, om burgers en bedrijven continuïteit en investeringszekerheid te bieden. Ten tweede is een *samenhangende uitvoeringsagenda* nodig om synergie en coördinatie te brengen in de

acties van alle betrokken partijen. Ten derde is onafhankelijke *monitoring en borging* nodig om al doende te leren en de uitvoering waar nodig bij te sturen. En ten vierde is *faciliterend beleid* nodig om essentiële voorwaarden te scheppen in de vorm van robuuste financiering, innovatiekracht, goed geschoolde werknemers en voldoende maatschappelijk draagvlak. In de volgende paragrafen worden deze bouwstenen nader uitgewerkt.

Bouwsteen 1: Een consistent beleidskader

Om continuïteit en investeringszekerheid vanuit het langetermijnperspectief te borgen, is een goede institutionele basis nodig: een consistent beleidskader. Dit beleidskader bestaat uit twee elementen: verankering van het langetermijnperspectief en beleidscoördinatie.

Consistentie in de tijd is te borgen door het langetermijnperspectief institutioneel zodanig te verankeren dat het richting geeft aan nationaal beleid over kabinetperiodes heen. Deze verankering kan op verschillende manieren worden vormgegeven. Indien dit de vorm krijgt van een wet, dan adviseert de SER om zo'n wet te beperken tot hoofdlijnen, zodat de ambities voor de lange termijn worden vastgelegd, waarmee een faciliterende en draagvlak bevorderende innovatieve aanpak mogelijk wordt én ruimte wordt gelaten voor de benodigde flexibiliteit en adaptief vermogen in de uitvoering. De volgende elementen zouden volgens de SER moeten worden vastgelegd:

- a. Een nationaal reductiedoel voor de uitstoot van broeikasgassen in 2030, 2040 en 2050, passend binnen de internationale klimaatdoelstelling van Parijs en rekening houdend met een level playing field in Europa.
- b. De hoofdlijnen van de governance van dit beleid: de instituties en (financiële) arrangementen voor realisatie van de transitie door overheden, sociale partners, maatschappelijke stakeholders en kennisinstellingen.
- c. Een experimenteerbepaling die ruimte biedt om, bij wijze van experiment en met instemming van stakeholders, af te wijken van bestaande regels en gegroeide praktijken wanneer veranderde omstandigheden of voortschrijdende kennis en innovatie kansen bieden voor snellere realisatie van de doelen.

Ten tweede is beleidscoördinatie nodig om eenheid van beleid te brengen in de brede scope van betrokken beleidsdomeinen. Eenheid van beleid is noodzakelijk om samenhang te borgen in het vijfjaarlijks nationaal Klimaat- en energieplan waartoe de Europese Unie elke lidstaat verplicht. Dit Klimaat- en energieplan geeft de hoofdlijnen van nationaal beleid weer en geeft voor de planperiode sturing aan

de overheid en handelingsperspectief aan betrokken stakeholders. Het Klimaat- en energieplan moet gezamenlijk met de relevante stakeholders worden opgesteld. In de visie van de SER bevat zo'n plan de volgende elementen:

- a. Transitiepaden naar 2050 voor elk van de vijf sectoren: gebouwde omgeving, industrie, mobiliteit en transport, agrofood en energiesysteem. Het Planbureau voor de Leefomgeving verkent transitiepaden en levert onderbouwing voor verdeling van het nationale reductiedoel voor de uitstoot van broeikasgassen naar sectoren.
- b. Per transitiepad concrete mijlpalen voor de planperiode, die een handelingsperspectief bieden in energiebesparing, hernieuwbare energie en reductie van broeikasgassen. Deze mijlpalen dienen per sector en over de sectoren heen 'op te tellen' tot het nationale reductiedoel voor uitstoot van broeikasgassen voor de planperiode. De mijlpalen zijn wetenschappelijk onderbouwd en worden door het kabinet vastgesteld.
- c. Commitment aan de pre-ambule van het klimaatakkoord met een sociale agenda als onderdeel van de transitiepaden, die bijdraagt aan behoud en ontwikkeling van werk van voldoende kwaliteit en anticipeert op de sociale consequenties voor burgers en werkkenden.
- d. Beleidsmatige verankering van de uitvoeringsagenda waarin de maatregelen, de bijdragen van partijen en uitvoering in de tijd worden geconcretiseerd (zie bouwsteen 2).

Het Klimaat- en energieplan is een rijksbreed plan. Voor de consistentie van beleid acht de SER het van vitaal belang dat de verantwoordelijkheden voor onderdelen van het klimaatbeleid binnen de regering zodanig zijn belegd dat interdepartementale coördinatieproblemen in de ontwikkeling én uitvoering van beleid worden voorkomen. Het is aan het kabinet te besluiten hoe deze beleidscoördinatie te borgen.

Bouwsteen 2: Een samenhangende uitvoeringsagenda

Resultaatgerichte uitvoering staat in de visie van de SER centraal in het toekomstige energie- en klimaatbeleid. Een *samenhangende uitvoeringsagenda* is nodig om synergie en coördinatie te brengen in de acties van alle betrokken partijen. De totstandkoming van zo'n uitvoeringsagenda vereist een iteratief proces van meelaags programmeren. Hieronder wordt verstaan een iteratief proces van continue afstemming tussen verschillende bestuurslagen binnen de overheid en tussen overheden en stakeholders in sectoren. Het merendeel van de uitvoering vindt namelijk plaats op regionaal en lokaal niveau. De financiële, inhoudelijke en ruimtelijke

kaders worden echter veelal op bovenregionale en nationale schaal vastgesteld. In een proces van meerlaags programmeren stemmen rijk, provincies, gemeenten en waterschappen hun beleid nauw af op elkaar en met sociale partners en maatschappelijke stakeholders. Het resultaat wordt vastgelegd in een maatschappelijk akkoord.

In de visie van de SER bevat een maatschappelijk akkoord de volgende elementen:

- a. Een samenhangende uitvoeringsagenda voor een periode van 5 tot 10 jaar met (i) concrete maatregelen, instrumenten en budgetten voor hernieuwbare energie, energiebesparing en reductie van de uitstoot van broeikasgassen, (ii) aanwijzing van de stakeholders die actief bijdragen en (iii) een jaarlijkse borgingscyclus.
- b. Doorbraakprojecten die, als onderdeel van de transitiepaden, de weg bereiden naar systeemspelingen in de gebouwde omgeving, de industrie en andere sectoren. In deze publiek-private projecten worden duurzame innovaties op grote schaal uitgetoetst om leerervaringen op te leveren en de transitie naar een CO₂-neutrale economie te versnellen. In hun brede investeringsagenda NL Next Level dragen VNO-NCW, MKB-Nederland en LTO-Nederland een groot aantal voorbeelden van doorbraakprojecten aan.
- c. Een maatschappelijke agenda gericht op de sociale consequenties van de transitie en het bevorderen van draagvlak (acceptatie, opvang van sociale gevolgen, eerlijke verdeling van de lasten en de lasten, participatie; zie de eerder genoemde uitgangspunten). Een gericht sociaal beleid voor het begeleiden van transitieprocessen op de arbeidsmarkt als gevolg van baancreatie en baanverlies (scholing, werk-naar-werk-trajecten etcetera; zie bouwsteen 4) maakt onderdeel van deze maatschappelijke agenda uit.
- d. De benodigde randvoorwaarden in termen van faciliterend beleid voor technologische en sociale innovatie en financiering (zie bouwsteen 4).
- e. Verankering van de governance voor monitoring en borging (zie bouwsteen 3).

Dit briefadvies richt zich op de versnelling en borging van de energietransitie. In 2013 is een maatschappelijk akkoord ondertekend door 47 organisaties: het Energieakkoord voor duurzame groei. Het huidige Energieakkoord bevat ruim 175 afspraken die gericht zijn op realisatie van hoofddoelstellingen op het gebied van hernieuwbare energie, energiebesparing, werkgelegenheid en innovatie. De SER adviseert om versnelling te brengen in de energietransitie door voort te bouwen op het huidige Energieakkoord voor duurzame groei. Dit maatschappelijk akkoord bevat al een uitvoeringsagenda met een looptijd tot 2020 en op onderdelen tot 2023

of 2030. Versterking en verlenging van dit Energieakkoord met maatregelen tot 2030 borgt de continuïteit in de energietransitie².

Binnen het verlengde en versterkte Energieakkoord zou naar de visie van de SER onderscheid gemaakt moeten worden tussen transitiepaden voor de gebouwde omgeving, de industrie, mobiliteit en transport, de agrofoodsector en het energiesysteem. Dit in lijn met de transitiepaden waarvoor mijlpalen worden geformuleerd in het nationaal Klimaat- en energie- (zie bouwsteen 1). Nadrukkelijk ziet de SER deze transitiepaden als sporen binnen één samenhangende uitvoeringsagenda, zodat synergiekansen tussen de paden worden vergroot en de samenhang en complementariteit in de programmering van doorsnijdende thema's (zoals innovatie, financiering en de sociale agenda) wordt gegarandeerd.

Bouwsteen 3: Monitoring en borging van de uitvoering

Onafhankelijke monitoring en borging is nodig om de voortgang te kunnen volgen, al doende te leren en de uitvoering bij te sturen waar dit nodig is voor realisatie van de doelen. Deze bouwsteen borgt de consistentie tussen het beleidskader (bouwsteen 1) en de uitvoeringsagenda (bouwsteen 2).

In de visie van de SER omvat een optimale monitoring en borging tenminste de volgende elementen:

- a. Uitgangspunt is dat de uitvoering in handen blijft van de direct betrokken partijen. Zij zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de aan hen toebedachte onderdelen.
- b. Het Planbureau voor de Leefomgeving geeft uitvoering aan de onafhankelijke monitoring van de voortgang ten opzichte van de doelrealisatie en brengt daarover jaarlijks rapport uit. Deze rapportage wordt gedeeld met de Tweede Kamer, overheden, sociale partners en stakeholders.
- c. Wanneer de voortgang onvoldoende blijkt, is het in eerste instantie aan de direct betrokken partijen om de uitvoering van maatregelen te intensiveren en bij te sturen.

² Naast een Energieakkoord passen binnen het klimaatbeleid ook maatschappelijk akkoorden voor de transitie naar een circulaire economie (op basis van het Grondstoffenakkoord) en voor de transitie op het gebied van landbouw en voedselvoorziening. Daarbij is het van groot belang om ook recht te doen aan de raakvlakken tussen deze transities, bijvoorbeeld waar het gaat om de toepassing van biomassa als grond- en brandstof.

- d. Wanneer de direct betrokken partijen er niet tijdig in slagen samen tot overeenstemming te komen over intensivering en bijsturing, wordt een escalatiemechanisme in werking gesteld, zodat slagkracht en tempo van uitvoering behouden blijven.

Voor de uitvoering van het Energieakkoord voor duurzame groei is in 2013 een commissie ingesteld die toeziet op de uitvoering en realisatie van afspraken. In deze Borgingscommissie zijn alle ondertekenaars van het akkoord vertegenwoordigd. De Borgingscommissie is bij de SER ondergebracht en wordt vanuit de SER gefaciliteerd. Met het oog op de noodzakelijke continuïteit dient deze Borgingscommissie in de visie van de SER te worden gecontinueerd. Herbevestiging van het commitment door de huidige partijen biedt tevens het moment voor nieuwe partijen om aan te sluiten. De samenstelling van deze Borgingscommissie dient met enige regelmaat te worden aangepast, zodat hierin steeds de partijen zijn vertegenwoordigd die actief bijdragen aan realisatie van de doelen.

Bij verlenging van het Energieakkoord worden de waardevolle elementen van de huidige aanpak verder uitgebouwd. Samenwerking en duidelijke verantwoordelijkheden zijn daarbij de sleutels voor een succesvolle uitvoering van afspraken. Op basis van de ervaring met het Energieakkoord acht de SER in twee opzichten versterking van de huidige borging noodzakelijk om de energietransitie te versnellen. Ten eerste door een escalatiemechanisme te expliciteren en vast te stellen. Dit voorkomt dat tijd verloren gaat door onduidelijkheid over de vraag wie uiteindelijk beslist over intensivering en bijsturing van maatregelen. De SER adviseert een eenvoudige escalatieladder met drie treden: (i) de direct betrokken partij(en), (ii) de voorzitter van de Borgingscommissie en (iii) de verantwoordelijke minister. Ten tweede is het nodig om de regie over de uitvoering te versterken, zodat de uitvoering effectiever kan worden geborgd en nieuwe initiatieven in gang kunnen worden gezet die bijdragen aan de realisatie van de doelen. Uitgangspunt is dat deze regiefunctie nauw verbonden blijft met de partijen binnen het maatschappelijk akkoord en dat daarbij de onafhankelijke platformfunctie van de SER maximaal wordt benut. De regiefunctie geeft samen met alle stakeholders vorm aan de samenhangende uitvoeringsagenda, brengt innovatievoorstellen tijdig in, spreekt de verantwoordelijke bestuurders aan op alle overheidsniveaus, binnen sectoren en in maatschappelijke organisaties, lost knelpunten op en stuurt bij waar nodig. Daartoe wordt de functionaris ondersteund door een eigen staf, heeft hij/zij rechtstreeks toegang tot de betrokken ministers en kan hij/zij via de minister die verantwoordelijk is voor het energie- en klimaatbeleid voorstellen doen aan de ministerraad. De vormgeving van deze regiefunctie dient nader te worden uitgewerkt.

Bouwsteen 4: Faciliterend beleid

De vierde bouwsteen omvat het beleid dat de noodzakelijke voorwaarden schept om richting, ruimte en versnelling te geven aan maatschappelijke transitie. Dan gaat het onder meer om:

- a. Het bevorderen van een stimulerend investeringsklimaat door een slimme combinatie van (i) fiscaal beleid, (ii) een met de SDE⁺ vergelijkbare regeling voor het wegnemen van de onrendabele top bij innovaties gericht op reductie van de uitstoot van broeikasgassen en (iii) een investeringsinstelling zoals Invest-NL, die mede op basis van garantiestelling door de overheid privaat kapitaal voor publiek-private projecten kan mobiliseren.
- b. Een gericht sociaal beleid voor de arbeidsmarkt: scholing, werkgelegenheid, decent work. Dit betreft de opleiding van (toekomstige) werknemers van bedrijven die actief zijn in energiebesparing of in de opwekking, opslag en het transport van duurzame energie. Om de groeipotentie van deze sectoren te kunnen verzilveren moeten voldoende werknemers tijdig beschikken over de benodigde kennis en competenties. Maar ook dient men aandacht te geven aan de kwaliteit van arbeid (veiligheid en gezondheid, naleving wet- en regelgeving). In aanvulling daarop is een gericht beleid nodig om te anticiperen op de sociale consequenties van de transitie en het verlies van banen op te vangen of te compenseren bij bedrijven voor wie de energietransitie betekent dat ze hun activiteiten vervangen, verplaatsen of afbouwen. Tijdig anticiperen, onder meer met de ontwikkeling van passende (om)scholing en werk-naar-werk-trajecten kan voorkomen dat de transitie in deze sectoren leidt tot kapitaalvernietiging en maatschappelijke weerstand.
- c. Het opstellen van een gerichte innovatieagenda en het ondersteunen van een sterke kennisinfrastructuur om innovatie en vernieuwing te bevorderen en te richten op versnelling van de energietransitie. Voor de ontwikkeling van nieuwe technologische en sociale innovaties is een hecht innovatiesysteem en -instrumentarium nodig waarin kennisontwikkeling, ondernemerschap, financiering en marktontwikkeling goed op elkaar en op richtinggevend overheidsbeleid zijn afgestemd.

Het energie- en klimaatbeleid heeft raakvlakken met vele beleidsdomeinen. Naast de drie bovengenoemde domeinen is in het bijzonder de ruimtelijke dimensie van het energie- en klimaatbeleid van groot belang. Het beleid voor ruimtelijke inrichting en het beleid gericht op infrastructurele ontwikkeling dienen zodanig te worden ontwikkeld dat ze bijdragen aan de effectiviteit van het energie- en klimaatbeleid.

Tot slot

In dit briefadvies is de vraag beantwoord hoe de governance van het energie- en klimaatbeleid de energietransitie kan bestendigen en versnellen. Continuïteit en versnelling zijn van belang vanwege de urgentie van het klimaatvraagstuk, maar ook om de economische kansen die de energietransitie biedt te kunnen verzilveren. Behalve aan de ecologische en economische dimensies van de transitie, dient het energie- en klimaatbeleid bovendien recht te doen aan de sociale dimensie ervan, door te anticiperen op de sociale consequenties en burgers en werkkenden mee te nemen in de transitie.

In de visie van de SER dient de governance van het energie- en klimaatbeleid in de eerste plaats een samenhangende en resultaatgerichte uitvoering te bevorderen van acties door alle stakeholders in onze samenleving: burgers, werkkenden, bedrijven, kennisinstellingen, vakbeweging en maatschappelijke organisaties, decentrale overheden en rijk. Ieder kan én zal bijdragen vanuit eigen rol en mogelijkheden. Om synergie en coördinatie in de uitvoering te borgen, is een *samenhangende uitvoeringsagenda* nodig, naast onafhankelijke *monitoring en borging* om al doende te leren en de uitvoering waar nodig bij te sturen. Met het Energieakkoord voor duurzame groei is deze resultaatgerichte uitvoering op gang gekomen, maar intensivering is nodig om de transitie te versnellen, de kansen voor economie en werkgelegenheid te verzilveren en het maatschappelijk draagvlak te versterken.

Een *consistent beleidskader* is nodig om deze resultaatgerichte uitvoering te intensiveren en te versnellen. Dit beleidskader vormt de institutionele basis voor een helder lange termijnperspectief en biedt burgers en bedrijven continuïteit en investeringszekerheid. Daarnaast is *faciliterend beleid* nodig om essentiële voorwaarden te scheppen in de vorm van robuuste financiering, innovatiekracht en goed geschoolde werknemers en door borging van voldoende maatschappelijk draagvlak.

Het Energieakkoord voor duurzame groei heeft een energietransitie op gang gebracht door samenhang, samenwerking, doelgerichtheid en continuïteit te borgen die eerder ontbrak. De grootste uitdagingen liggen echter nog voor ons.

Continuering en versnelling van de energietransitie is nodig, in ecologisch, economisch en sociaal opzicht. Daarin ligt de urgentie van een goede governance van het energie- en klimaatbeleid.

Met vriendelijke groet,

M.I. Hamer
voorzitter

V.C.M. Timmerhuis
algemeen secretaris

c.c.:
voorzitter Eerste Kamer, voorzitter Tweede Kamer
Minister van Economische Zaken, Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu,
Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Minister van Sociale
Zaken en Werkgelegenheid

Publicatieoverzicht

Algemeen

Publicaties van de SER verschijnen digitaal. Alle publicaties zijn te downloaden op onze website. Sommige publicaties zijn in boekvorm te bestellen tegen vergoeding (€ 7,50). Kijk daarvoor onderaan de beginpagina van een publicatie.

Van de adviezen verschijnt eveneens een Engelstalige samenvatting. Deze is te vinden op de webpagina van het desbetreffende advies en de Engelstalige website van de SER.

Adviezen en verkenningen

Governance van het energie- en klimaatbeleid

2017, 22 pp., ISBN 978-94-6134-095-5, bestelnummer 17/05

Opgroeien zonder Armoede

2017, ISBN 978-94-6134-095-5, bestelnummer 17/03

Medezeggenschap Pensioen in Kleine Ondernemingen

2017, 30 pp., ISBN 978-94-6134-094-8, bestelnummer 17/02

Regionaal samenwerken: Leren van praktijken

2017, 116 pp., ISBN 978-94-6134-093-1, bestelnummer 17/01

Signalering Nieuwe wegen naar een meer succesvolle arbeidsmarktintegratie van vluchtelingen

2016, 116 pp., ISBN 978-94-6134-092-4, verkrijgbaar via www.ser.nl

Grenswaarde van meelstof

2016, 20 pp., ISBN 978-94-6134-091-7, bestelnummer 16/09

Verkenning Mens en technologie - Samen aan het werk

2016, 164 pp., ISBN 978-94-6134-090-0, verkrijgbaar via www.ser.nl

Een werkende combinatie - Advies over het combineren van werken, leren en zorgen in de toekomst

2016, Deel I Samenvatting & Visie, 110 pp., ISBN 978-94-6134-089-4, bestelnummer 16/08

2016, Deel II Analyse, 242 pp., ISBN 978-94-6134-089-4, bestelnummer 16/08

Toekomstgericht beroepsonderwijs - Deel 1 Voorstellen ter versterking van de beroepsbegeleidende leerweg

2016, 66 pp., ISBN 978-94-6134-088-7, bestelnummer 16/07

Versnelling van verduurzaming van de veehouderij

2016, 48 pp., ISBN 978-94-6134-087-0, bestelnummer 16/06

Werken aan een circulaire economie: geen tijd te verliezen

2016, 100 pp., ISBN 978-94-6134-085-6, bestelnummer 16/05

Verkenning sociale infrastructuur kwetsbare groepen binnen de Participatiewet

2016, 42 pp., ISBN 978-94-6134-084-9, verkrijgbaar via www.ser.nl

Verkenning wettelijk minimumjeugdloon

2016, 86 pp., ISBN 978-94-6134-083-2, verkrijgbaar via www.ser.nl

Verkenning persoonlijk pensioenvermogen met collectieve risicodeling

2016, 102 pp., ISBN 978-94-6134-082-5, verkrijgbaar via www.ser.nl

TTIP - Transatlantic Trade and Investment Partnership

2016, 200 pp., ISBN 978-94-6134-080-1, bestelnummer 16/04

Snel en toegankelijk geschillen oplossen

2016, 20 pp., ISBN 978-94-6134-079-5, bestelnummer 16/03

Werk: van belang voor iedereen - Een advies over werken met een chronische ziekte

2016, 178 pp., ISBN 978-94-6134-078-8, bestelnummer 16/02

Gelijk goed van start: Visie op het toekomstige stelsel van voorzieningen voor jonge kinderen

2016, 186 pp., ISBN 978-94-6134-077-1, bestelnummer 16/01

Verkenning Arbeidsmarkt Culturele Sector

2016, 111 pp., verkrijgbaar via www.ser.nl

Leren in het hoger onderwijs van de toekomst

(Advies over de Strategische Agenda Hoger Onderwijs 2015 - 2025)

2015, 80 pp., ISBN: 978-94-6134-076-4, bestelnr: 15/06

De SER-agenda voor de Stad

2015, 124 pp., ISBN 978-94-6134-074-0, bestelnr: 15/05

Het Nederlandse stedenlandschap: impressies en achtergronden

Achtergronddocument bij het SER-advies Agenda Stad

2015, 84 pp., verkrijgbaar via www.ser.nl

Leren in het funderend onderwijs van de toekomst

2015, 28 pp., ISBN 978-94-6134-075-7, bestelnr: 15/04

Sociale ondernemingen: een verkennend advies

2015, 134 pp., ISBN 978-94-6134-073-3, bestelnr: 15/03

Werkloosheid voorkomen, bewerken en goed verzekeren

2015, 216 pp., ISBN 978-94-6134-070-2, bestelnr: 15/02

Toekomst Pensioenstelsel

2015, 178 pp., 178, ISBN 978-94-6134-069-6, bestelnr: 15/01

Arbeidsmigratie

2014, 264 pp., ISBN 978-94-6134-068-9, bestelnr: 14/09

Grenswaarde voor 1,3-Butadieen

2014, 20 pp., ISBN 978-94-6134-066-5, bestelnr: 14/08

Betere zorg voor werkenden

2014, 90 pp., ISBN 978-94-6134-065-8, bestelnr: 14/07

Calamiteitenregeling WW

2014, 22 pp., ISBN 978-94-6134-064-1, bestelnr: 14/06

Instemmingsrecht OR over arbeidsvoorwaarde pensioenen

2014, 74 pp., ISBN 978-94-6134-063-4, bestelnr: 14/05

Rapporten

Verbreding en versterking financiering MKB

2014, 80 pp., ISBN 978-94-6134-067-2

Energieakkoord voor duurzame groei

2013, 146 pp., ISBN 978-94-6134-057-3

Nederlandse economie in stabiel vaarwater: een marco-economische verkenning

2013, 64 pp., ISBN 978-94-6134-052-8

Engelstalige publicaties

TTIP - Transatlantic Trade and Investment Partnership

2016, 196 pp., ISBN 978-94-6134-081-8, orderno. 16/04E

The power of consultation: The Dutch consultative economy explained

General brochure, 2010, 34 pp., ISBN 978-94-6134-011-5

Europe 2020: The New Lisbon Strategy

Abstract, 2009, 40 pp., ISBN 90-6587-991-9, orderno. 2009/04E

Social and Economic Council's Statement on International Corporate Social Responsibility

Statement, 2008, 91 pp., ISBN 90-6587-983-8

On sustainable globalisation: A world to be won

Abridged version, 2008, 132 pp., ISBN 90-6587-979-X, orderno. 2008/06E

Overige publicaties

Leidraad personeelsvertegenwoordiging – met toelichting en bijlagen

2010, 104 pp., ISBN 90-6587-998-6

Voorbeeldreglement Ondernemingsraden – met toelichting en bijlagen

2010, 264 pp., ISBN 90-6587-997-8

Alle uitgaven zijn te bestellen:

- telefonisch bij de afdeling Verkoop (070 3499 671);
- via de website (www.ser.nl);
- door overmaking van de vermelde prijs op banknummer NL17INGB0667165908 ten name van de SER te Den Haag, onder vermelding van het bestelnummer en de titel.

Colofon

Uitgave

Sociaal-Economische Raad
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

T 070 3499 525

E communicatie@ser.nl

www.ser.nl

Fotografie

Omslag: Shutterstock

Vormgeving en druk

2D3D, Den Haag (basisontwerp); Huisdrukkerij SER

© 2017, Sociaal-Economische Raad

Alle rechten voorbehouden

Overname van teksten is toegestaan onder bronvermelding.

ISBN: 978-94-6134-098-6

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD

Bezuidenhoutseweg 60

Postbus 90405

2509 LK Den Haag

T 070 3499 499

E communicatie@ser.nl

www.ser.nl

© 2017, Sociaal-Economische Raad

ISBN 978-94-6134-098-6